

TERMINOLOŠKI KOTIČEK: Gesli *knjižnica* in *biblioteka*

Strokovna terminologija je dokaz moči, pestrosti, razvitosti in samostojnosti nekega jezika, istočasno pa tudi stroke, v kateri se uporablja. Bibliotekarstvo je stroka, ki ima v slovenskem prostoru dokajšnjo tradicijo, svoj prispevek so doprinesli tudi nekateri zelo znani Slovenci - bibliotekar v Licejski knjižnici, današnji Narodni in univerzitetni knjižnici, je bil na primer v 19. stoletju tudi genialni jezikoslovec, poznavalec devetnajstih jezikov, Matija Čop, ravnatelj iste knjižnice je bil znani jezikoslovec dr. Mirko Rupel. Slovenski strokovni termini so se kljub močnemu in stalnemu vplivu nemškega jezika v 19. in 20. stoletju, kasneje srbskega in hrvatskega jezika, v sedanjosti pa tudi vplivu angleške strokovne literature in s tem tudi terminologije, razvili, utrdili in tudi uveljavili. Kljub temu pa v preteklosti bibliotekarskim terminom ni bila namenjena sistematična skrb ali organiziran poskus njihove kodifikacije in normiranja. Raba je slonela predvsem na jezikovni praksi in normi posameznih "šol" ali pomembnih in vplivnih posameznikov, npr. Avgusta Pirjevca, Pavla Kalana in drugih, ki pogosto ni bila niti oblikovno niti semantično usklajena. Sodobni strokovni stiki v svetu in hiter razvoj računalniške opreme ter s tem vnos sprememb v tehniko obdelave so povzročili ne samo vdor tujih poimenovanj ampak tudi napačno rabo, ki jo je povzročil vir, iz katerega je črpana informacija. Pomemben vpliv na oblikovanje slovenske bibliotekarske terminologije je imelo tudi prevajanje strokovne literature v preteklih dveh, treh desetletjih.

Zaradi spoznanja, da bibliotekarska terminologija v slovenščini še nima nobenega enojezičnega razlagalnega, niti večjezičnega prevajalnega slovarja, je priprava in objava obeh postala nujna. V ožjem krogu strokovnjakov se je tako pred leti porodila misel o projektu, ki bi zapolnil to vrzel v bibliotekarski stroki. Nalogo izdelave slovenskega bibliotekarskega terminološkega slovarja je prevzela Komisija za terminologijo Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, ki se je kot posebna podkomisija vključila v Sekcijo za terminološke slovarje pri Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Začela se je priprava večletnega projekta za sestavo terminološkega slovarja, katerega trajanja in časovnega načrtovanja ni bilo mogoče natančneje opredeliti predvsem zaradi neobstajanja osnov za delo in slovarjev, na katere bi se lahko skupina pri svojem delu oprla. Z izpisovanjem slovenskih strokovnih besedil je nastal bogat alfabetař, ki predstavlja osnovo za nadaljnjo izdelavo slovenskega bibliotekarskega terminološkega slovarja, ki bo obsegal okrog 6000 gesel.

Sestava delovne skupine se je v preteklosti večkrat spremenila, danes sestavlja jo slovaropisno skupino Ivan Kanič (predsednik), Zvonka Leder, Majda Ujčič in

mag. Polona Vilar. Delovno gradivo obsega čez 4300 urejenih gesel z razlagami in pomenskimi povezavami, zato se je delovna skupina z uredništvom Knjižnice dogovorila, da bo v redni rubriki Terminološki kotiček predstavila nekatere rešitve, posebnosti pa tudi zagate terminološkega dela. Za začetek predstavljamo gesli **knjižnica** in **biblioteka**.

1. Gesli knjižnica in biblioteka

Terminološko gnezdo, ki ga tvori termin *knjižnica*, je nedvomno eden pomembnejših delov bibliotekarskega terminološkega slovarja, saj natančno opredeljuje, po potrebi povezuje in pogosto tudi primerjalno razlikuje poimenovanja za različne vrste knjižnic, s 138 gesli pa predstavlja več kot 2% celotnega slovarja. Sopenka *biblioteka* se pojavlja sama in še v štirih geselskih zvezah. Skoraj vsa poimenovanja so bila evidentirana z izpisovanjem slovenskih strokovnih besedil, ki so nastala v drugi polovici 20. stoletja.

biblioteka -e ž **1.** sistematično urejena zbirka (2) knjižničnega gradiva; sin. knjižnica (2) **2.** prostor ali stavba, kjer je urejeno in shranjeno knjižnično gradivo; sin. knjižnica (3) **3.** zastar., gl. knjižna zbirka

knjižnica -e ž **1.** ustanova, enota ustanove, ki sistematično zbira, obdeluje, hrani in posreduje knjižnično gradivo in informacije; sin. bukvarnica (2) **2.** sistematično urejena zbirka (2) knjižničnega gradiva; sin. biblioteka (1) **3.** prostor ali stavba, kjer je urejeno in shranjeno knjižnično gradivo; sin. biblioteka (2) **4.** zastar. založniška oznaka za skupino posameznih publikacij s skupnim naslovom, npr. Sto romanov; sin. biblioteka (3), knjižna zbirka (2), zbirka (1)

Sestavljena gesla predstavljajo knjižnice z različnih vidikov glede na njihovo umestitev v stroko in okolje, npr. glede na Unescovo klasifikacijo knjižnic (nacionalna knjižnica, visokošolska knjižnica, itn.), naloge, ki jih opravlja (npr. arhivska knjižnica, depozitarna knjižnica, konservacijska knjižnica, itn.), uporabnike (npr. dijaška knjižnica, učiteljska knjižnica, knjižnica za slepe, itn.), strokovno usmerjenost (specializirana knjižnica, družboslovna knjižnica, medicinska knjižnica, tehniška knjižnica, itn.) ali splošnost (splošna knjižnica, univerzalna knjižnica, itn.), zgodovinski razvoj oz. prostorsko ureditev (npr. dvoranska knjižnica), vrsto gradiva in virov (npr. digitalna knjižnica, elektronska knjižnica, virtualna knjižnica, itn.), ustanovo, v kateri deluje (npr. cerkvena knjižnica, muzejska knjižnica, kaznilniška knjižnica, itn.), lastništvo (npr. javna knjižnica, zasebna knjižnica, samostojna knjižnica, nesamostojna knjižnica, itn.), javno dostopnost (javna knjižnica, knjižnica zaprtega tipa), lastnika oz. ustanovitelja (npr. cesarska knjižnica, knežja knjižnica, kraljevska knjižnica, itn.), območje (npr.

državna knjižnica, mestna knjižnica, območna knjižnica, okrajna knjižnica, itn.), način delovanja (potujoča knjižnica), način uporabe gradiva (npr. priročna knjižnica, referenčna knjižnica, itn.), posebno vrsto gradiva (glasbena knjižnica), povezanost z institucijami (npr. parlamentarna knjižnica, sindikalna knjižnica, skupščinska knjižnica, itn.), le nekaj izbranih knjižnic je navedenih z imenom (npr. Centralna tehniška knjižnica, Licejska knjižnica, Univerzitetna knjižnica Maribor, itn).

V Slovenskem bibliotekarskem terminološkem slovarju je naslednjih 138 samostojnih gesel z razlagami in/ali pomenskimi povezavami:

akademjska knjižnica, akadémska knjižnica, aktivna knjižnica v kooperativnem sistému, arhívska knjižnica, **bibliotéka**, bolníšnična knjižnica, centralizirana knjižnica, Centrálna biotéhiška knjižnica, Centrálna ekonómka knjižnica, centrálna knjižnica, Centrálna medicínska knjižnica, Centrálna téhiška knjižnica, cerkvéna knjižnica, cesárska knjižnica, čitálniška knjižnica, decentralizirana knjižnica, délavka knjižnica, depozítka knjižnica, deželna knjižnica, digitálna knjižnica, dijáška knjižnica, distriktna bibliotéka, domoznánska knjižnica, dómska knjižnica, drúštvena knjižnica, družboslóna knjižnica, družínska knjižnica, državna knjižnica, dvoránska knjižnica, dvórna knjižnica, ekonómka knjižnica, elektrónska knjižnica, fakultétna knjižnica, fárna knjižnica, gimnazijska knjižnica, glásbena knjižnica, gledalíska knjižnica, grájska knjižnica, hibridna knjižnica, humanístična knjižnica, inštitútska knjižnica, interna knjižnica, izobraževálna knjižnica, izposojeválna knjižnica, jávna bibliotéka, jávna knjižnica, jetníška knjižnica, jurídíčna knjižnica, kaznílniška knjižnica, klúbska knjižnica, knéžja knjižnica, **knjížnica**, Knjížnica kránjskih deželnih stanóv, knjížnica za posébné vrste brálcev, knjížnica zaprtega típa, knjížnica za slépe, Kongrésna knjižnica, konservácijska knjižnica, krajévna knjižnica, kraljévska knjižnica, Licéjska knjižnica, licéjska knjižnica, ljúdska knjižnica, mátična knjižnica, medicínska knjižnica, méstna knjižnica, mladínska knjižnica, muzejska knjižnica, nacionálna knjižnica, Národna in univerzitétna knjižnica, národna knjižnica, nčsamostójna knjižnica, obmóčna knjižnica, oddélna knjižnica, okrájna knjižnica, okróžna knjižnica, osébná knjižnica, osnovnošólska knjižnica, Osrédnja družboslóna knjižnica, Osrédnja humanístična knjižnica, osrédnja knjižnica, osrédnja visokošólska knjižnica, otróška knjižnica, pápeška knjižnica, parlamentárna knjižnica, pasívna knjižnica v kooperativnem sistému, pionírka knjižnica, plémiška knjižnica, podrúžnična knjižnica, pokrajínska knjižnica, potujóča knjižnica, právna knjižnica, prezénčna knjižnica, priročna knjižnica, privátna knjižnica, profésorska knjižnica, prosvétna knjižnica, razrédna knjižnica, referénčna knjižnica, regionálna knjižnica, samostánska knjižnica, samostójna knjižnica, seminárska knjižnica, sindikalna knjižnica, skupščínska knjižnica, specializirana knjižnica, speciálna knjižnica, speciálna znánstvena knjižnica, splóšna knjižnica, splóšna znánstvena knjižnica, splóšnoizobraževálna knjižnica, srednješólska knjižnica, strokóvna knjižnica, škofíjska knjižnica, šólarska

knjižnica, šolska knjižnica, študijska knjižnica, tehniška knjižnica, tendénčna knjižnica, teolóška knjižnica, tradicionalna knjižnica, turistična knjižnica, učiteljska knjižnica, univerzálna knjižnica, univerzitétna bibliotéka, univerzitétna knjižnica, Univerzitétna knjižnica Máribor, univerzna knjižnica, virtuálna knjižnica, visokošólska knjižnica, vseučilíščna knjižnica, vseučilíška knjižnica, vzajemna knjižnica, zapórniška knjižnica, zasebna knjižnica, znánstvena bibliotéka, znánstvena knjižnica, župníjska knjižnica.

Ivan Kanič